

Daria DIMIU

Perisabila, eterna laltă

Suntem obișnuiți ca, vorbind despre figurile marcante ale sferei culturale, să folosim prezentul etern. A devenit loc comun că Shakespeare e „contemporanul nostru“, Eminescu – „poetul nepereche“, Cehov – „părintele dramei moderne“ etc. Dar iată că, la propriu, locul ultimului din enumerare se află în pericol: clădirea cea mai strâns legată de viața și activitatea marelui scriitor este amenințată de ruină, neputință și nepăsare.

În cultura rusă, anul 2010 marchează centenarul morții lui Tolstoi, un veac și jumătate de la nașterea lui Cehov și amintirea (dacă nu și celebrarea!) că, acum un secol, Marina Țvetaeva, publica primul volum de poezii, iar poetul Osip Mandelștam debuta.

Rusia își sărbătorește iluștrii fii cu multe și festive discursuri, cu președinți de stat care declamă importanța marelui dramaturg pentru identitatea Rusiei, dar nu au fonduri pentru casa memorială.

Când **Anton Pavlovici Cehov** avea 38 de ani, boala de plămâni i se agravează. Tuberculoza contractată, pe când își exersa profesiunea de medic, l-a purtat inițial la tratamente în străinătate, apoi l-a făcut să se stabilească într-o regiune cu un climat mai blând.

Vinde proprietatea de la Melihovo și își construiește o locuință cu vedere la mare în sătucul tătar Gursuf, o suburbie a stațiunii Ialta¹, supranumită în epocă „Nisa rusească”.

Pentru lumea actuală, presată de timp și afectată de politică, Ialta rămâne locul de întâlnire al Puterilor Aliate. În 1945, aici s-a desfășurat Conferința dintre U.R.S.S., Marea Britanie și S.U.A. Amplasarea (între un golf cu ape puțin adânci, dealuri cu plantații de viță de vie și pomi fructiferi și munți împăduriți) conferă localității o climă asemănătoare celei mediteraneene, recomandând-o în tratarea diverselor afecțiuni.

¹ Ialta – oraș în Crimeea, în sudul Ucrainei, pe coasta nordică a Mării Negre. Port al Imperiului Bizantin în secolul al XII-lea, a devenit două secole mai târziu parte a lanțului de colonii comerciale genoveze. Cucerirea otomană din 1475 a plasat-o într-un ținut semidependent sub controlul Hanatului Crimeii. Anexarea împreună cu restul Crimeii de către Imperiul Rus în 1783 a declanșat războiul ruso-turc (1787–1792). Orașul a fost un punct de interes și pentru membrii familiei imperiale ruse, țarii construind, la mică distanță de oraș, palate somptuoase de-a lungul coastei: Alexandru al III-lea – *Massandra* (1889), în nord, Nicolae al II-lea – *Livadia* (1911) în sud. În veacul al XIX-lea, orașul a devenit o stațiune la modă pentru aristocrația și lumea artistică rusă. În secolul trecut, Ialta devenise principala stațiune de odihnă a U.R.S.S. În 1920, decretul lui Lenin „Cu privire la folosirea Crimeii pentru tratamentele medicale ale poporului muncitor” transforma stațiunea odinioară exclusivistă într-o stațiune a întregului proletariat. Au fost construite numeroase sanatorii în preajmă. Elita sovietică a început să frecventeze de asemenea stațiunea. Prăbușirea Uniunii Sovietice (1991) a aruncat localitatea într-o foarte dură luptă economică pentru supraviețuire. Câștigând libertatea de călătorie, noii îmbogățiți aleg sejururi luxoase în stațiuni europene, iar păturile sărace nu-și mai pot permite să vină la Ialta. Recent, se remarcă o oarecare revigorare a orașului, însă căile de transport înspre și dinspre Ialta reducându-se simțitor, majoritatea turiștilor sunt ruși și ucrainieni, străini fiind relativ puțini.

Casa cochetă și comodă (arhitect Șapovalov), construită de Cehov – *bielaia dacea*¹ (cum imediat a fost botezată de către localnici) –, rămâne una dintre comorile regiunii. Are trei caturi, un neașteptat aspect exterior modern și o încântătoare priveliște spre mare. În clădirea aceea, cel socotit părintele dramei moderne și-a petrecut ultimii cinci ani din preascurta viață. Acolo a scris piesele *Trei surori* și *Livada de vișini*, nuvela *Doamna cu cățelul*. Acolo a primit vizita lui Gorki, Șaliapin, Stravinski, Rahmaninov, Kuprin, Bunin, Korolenko, Mamin-Sibiriak etc. Camerele păstrează mobilă de prag de secol XX. Cehov lucra în birou, la o măsuță lângă pat. Într-un șifonier e păstrată la vedere, alături de alte obiecte vestimentare haina de piele a lui Cehov – ceea ce ne amintește și cât era de înalt (1,86 m). Telefonul model Ericsson montat pe peretele biroului a fost martorul conversațiilor cu L.N. Tolstoi și a înlesnit comunicarea cu MHAT (Teatrul de Artă din Moscova) în legătură cu premiera piesei *Unchiul Vania*. Grădina de trandafiri și o frumoasă boltă la intrarea în casă – deschise vizitării – au fost sădite de autor. N-ar fi exclus ca întinsele culturi de pomi fructiferi din zare, de pe colinele împrejmuitoare, să nu fie străine de nașterea *Livezii de vișini*. Cehov avea o pasiune pentru câini de talie mare (unul numit Kaștanka – nume intrat în literatură datorită nuvelei omonime – lânzeza mereu la umbra pomilor din grădină). În 1900, întreg colectivul M.H.A.T. vine la laltă pentru a juca în fața scriitorului suferind. În 1901 se căsătorește cu actrița Olga Knipper. La începutul lui 1904, chiar de ziua lui, avusese loc premiera piesei *Livada de vișini*. În luna mai i se agravează boala, și pleacă la tratament în străinătate. Moare în iunie în orașul german Badenweiler.

Sub același acoperiș au trăit mama (care i-a supraviețuit fiului), soția – actrița Olga Knipper – și Maria (Mașa) sora autorului; ca moștenitoare, ea s-a îngrijit să păstreze casa cât de mult s-a putut exact așa cum fusese în timpul vieții ilustrului ei frate. După Revoluția din 1917, guvernul sovietic a rechiziționat clădirea și, în 1921, a transformat-o în *dom-muzei* (casă-muzeu).

La mică distanță, o clădire de dată ulterioară adăpostește atât o arhivă extinsă (formată din documente, fotografii, prime ediții și programe de teatru), cât și instrumentarul și tratatele

¹ În transcriere fonetică din rusă, desemnează o casă la țară, cabană, vilă. În timpul U.R.S.S., *dacea* era o insulă de proprietate privată într-o economie colectivită.

de medicină. În 1954, sub regimul lui Hrușciov, Peninsula Crimeea a fost acordată Ucrainei. După dezmembrarea U.R.S.S., Ucraina a devenit independentă și a păstrat Crimeea – tradițional rusocentrică. În 2003, președintele Putin a vizitat casa-muzeu de la Ialta, dar a ignorat apelul adresat pentru salvarea construcției aflate într-un stadiu avansat de degradare. Din cauza graverii deteriorări a zidurilor, în 2007, muzeul a fost parțial închis. Bugetul nu mai permitea o încălzire decentă. Actualmente, guvernul ucrainean pare să nu aibă nici resursele, nici dorința de a proteja și menține muzeul și prețiosu-i conținut. Guvernul rus nu-și asumă responsabilitatea. Iar Republica Autonomă Crimeea abia de-și permite să asigure plata salariilor angajaților. Președintele rus Dmitri Medvedev a ales să celebreze jubileul de 150 de ani în sudul Rusiei, în orașul natal al lui Cehov, la Taganrog.

În prezent, Londra conduce detașat în ceea ce privește interesul real pentru scrierile lui Cehov, vădindu-se dornică de a discuta și de a pune în lumină scrieri mai puțin cunoscute și nuanțe noi ale textelor. Cu prilejul sărbătoririi unui secol și jumătate de la nașterea dramaturgului de talie mondială, în Anglia au avut loc o serie de manifestări. Poate cel mai popular a fost evenimentul găzduit de Hampstead Theatre din Londra unde, timp de o săptămână întregă s-au desfășurat spectacole, lecturi și discuții. Amfitrioni au fost Rosamund Bartlett¹ și Michael Pennington². Biletele s-au epuizat imediat, chiar și cele la conferințe ca *Femeile lui Cehov* sau

¹ Rosamund Bartlett – lector universitar doctor (specializată în istoria culturii, literatură și muzică, accentul căzând pe Rusia și Europa de Est secolelor XIX–XX), scriitor și traducător. A obținut titlul de doctor în 1991. A predat la universități din Marea Britanie și S.U.A., și e frecvent invitată să țină prelegeri. Autoare a volumelor *Wagner și Rusia* (Cambridge UP, 1995), *Chekhov: Scenes from a Life* (Simon & Schuster, 2004), coautor la *Literary Russia: A Guide* (ediție nouă, Duckworth, 2007). În calitate de traducător, a publicat întâia ediție completă a corespondenței lui A.P. Cehov, intitulată *A Life in Letters* (Penguin Classics, 2004), iar antologia de proză cehoviană *About Love and Other Stories* (Oxford World's Classics) a fost nominalizată la Premiul Weidenfeld pentru traducere. Lucrează la o nouă tălmăcire a romanului *Anna Karenina* și la o istorie a operei în Rusia.

² Michael Pennington este unul dintre actorii de vârf ai generației sale, renumit mai ales grație partiturilor clasice. A jucat pe scenele RȘC (*Hamlet*), la Royal Court și National Theatre, Old Vic

Doctorii din piesele lui Cehov. Campania demarată de Rosamund Bartlett în Anglia pentru a atrage atenția asupra sorții Muzeului Cehov de la Ialta și a contribui la lucrările de restaurare a adunat doar în respectiva săptămână suma de 60.000 £. În perioada 26–31 mai a.c. va avea loc Turul Aniversar la Ialta.

La un moment dat, Rosamund Bartlett, directoarea Fundației „A.P. Cehov”, spunea: „E foarte greu pentru noi să pătrundem caracterul lui Cehov prin intermediul relațiilor lui cu oamenii, din cauza temperamentului său rezervat”, și propunea ca mai bună modalitate de sondare a personalității lui studiul relației avute cu „locurile în care a trăit”.

Cofondator al prestigioasei Royal Shakespeare Company, actorul Michael Pennington – cunoscut publicului larg mai ales datorită rolului *Moff Jerjerrod* din pelicula *Războiul stelelor: Întoarcerea lui Jedi*, și celui românesc în calitate de invitat al Festivalului Internațional Shakespeare de la Craiova – e autorul cărții *Are You There, Crocodile?* (Oberon Books, Londra, 2003) care combină materialul biografic despre dramaturg cu povestirea propriilor eforturi de a scrie o monodramă centrată pe Cehov (cuprinsă în formulă integrală în carte). Lucru rar întâlnit la biografi (poate tocmai pentru că nu e și nu pretinde a fi unul!?). Autorul dedică fiecărei piese cehoviene majore câte un capitol separat, ca, prin analiza aprofundată să ajungă la miezul și motorul omului pentru a-l reprezenta scenic cu cât mai multă acuratețe. Piesa e integral construită din cuvintele lui Cehov, decupate din lucrări dramatice sau în proză, corespondență și conversații relatate de contemporani.

Referindu-se la ultima perioadă a vieții lui Cehov, B. Elvin scria în monografia *Cehov* (Editura Tineretului, 1960) că: „este în atitudinea lui față de oameni un puternic dor de înțelegere, de tandrețe bărbătească, de comuniune. Relații literare, convorbiri cu editorii, discuții cu învățătorii și medicii din regiune, întâlniri cu turiștii – sunt animate de un om care se simte îndepărtat de la viață și care se luptă să se mențină în ea, refuzând ideea de a-și preface boala într-o reclusiune” (p. 259–262). Sau: „Sufocat de accesese de tuse, extenuat de insomnie, vlăguit de obligația de a respira, Cehov trăiește sub amenințarea iminentă a sfârșitului, tocmai în momentele în care își putea, în fine, îngădui să guste mulțumirea. În fiecare zi, Cehov se zbate între «nicio mulțumire de a trăi mâine» și «am atâta dor de fericire»” (p. 292).

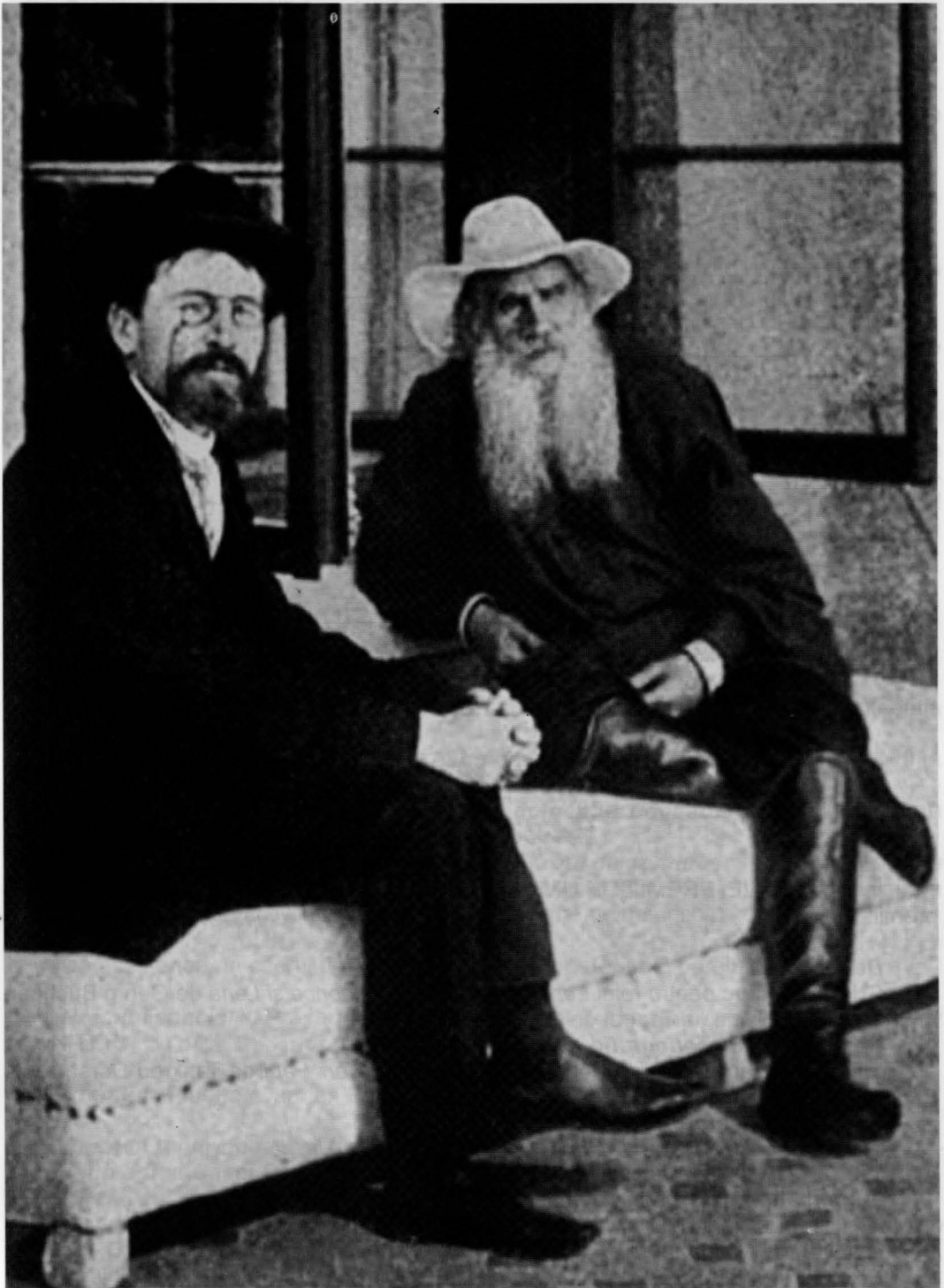
Persoană demnă, rezervată, mai degrabă introvertită, scriitorul își destăinuie amărăciunile, dorurile, dilemele și convingerile mai mult prin efasarea persoanei întâi din proze și prin replicile încredințate personajelor sale, decât prin corespondență sau alte scrieri cu tentă confesivă. Scrisorile lui poartă, de exemplu, mai mult amprenta altruismului (de exemplu, îngrijorarea pentru starea sănătății vârstnicului Tolstoi, când el însuși zăcea, sau revolta față de excluderea lui Gorki din Academie) și stau dovadă căutării perpetue pentru artă. În recurentul strigăt-îndemn „*La Moscova, la Moscova!*” transpare dorința cutremurătoare a autorului de a se întoarce și (re)încadra într-o lume de care suferința îl ținea departe și după care tânjea.

Niciun alt *dom-muzei* din spațiul rus nu respiră atâta autenticitate. Prin dimensiunea culturală a proprietarului, *dacea* este un sit de importanță globală. Întreținerea și conservarea ei, dincolo de respectul datorat unui colos al dramaturgiei mondiale, ar putea avea și relevanță asupra turismului – nu numai cultural! –, și, implicit, impact economic.

Pilon al expresiei teatrale universale, Cehov merge în profunzimea condiției umane, tratându-și personajele – prizonieri ai unui destin frânt – cu nesfârșită duioșie. Or fi personajele sale pur rusești, dar problemele lor sunt universale. Iar universală se cuvine a fi grija pentru păstrarea și ocrotirea casei lui.

Oamenii au nevoie de repere palpabile, de lucruri concrete de care să-și anine amintirea sau care să le atingă o coardă sensibilă, de locuri de pelerinaj unde să-și arate venerația.

din West End (*Mizantropul, Maior Barbara, Filumena, Soțul păcălit...*). În 1984, alături de Michael Bogdanov a fondat Royal Shakespeare Company – companie al cărei prestigiu, repede afirmat, a crescut în timp. În aprilie 2004 a fost al doilea actor (după Harley Granville-Baker, în 1925) ales să țină cuvântarea anuală despre Shakespeare la Academia Britanică (*Barnadine's Straw: The Devil in Shakespeare's Detail*).

A. P. Cehov și Lev Tolstoi